

УДК 339.54:339.9

Бутенко О.П.¹, Кот О.В.², Козуб В.О.³¹ доц. Харківського національного економічного університету ім С.Кузнеця² проф. Харківського національного економічного університету ім С.Кузнеця³ проф. Харківського національного економічного університету ім С.Кузнеця

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГОВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна міжнародна торгівля переживає фундаментальний зсув від парадигми глобальної ефективності до пріоритету геополітичної стійкості та економічної безпеки. Агресивна війна Росії проти України та посилення напруги між основними економічними блоками спричинили безпрецедентну фрагментацію світового економічного простору. Традиційні, оптимізовані за витратами глобальні ланцюги постачання (ГЛП) виявилися вразливими до шоків, що змушує уряди та корпорації впроваджувати нові стратегії, такі як «дружній шорінг» (friend-shoring). Політика «дружнього шорінгу» докорінно змінює архітектуру ГЛП, стимулюючи переорієнтацію торговельних потоків та інвестицій на країни-союзники, а не на країни з найнижчими витратами. Ці процеси вимагають глибокого перегляду засад міжнародної торговельної політики, включаючи двосторонні угоди та регулювання діяльності Світової організації торгівлі (СОТ). Вивчення трансформації ГЛП та торговельної політики є критично важливим для України в контексті її інтеграції до європейських структур та формування стійкої економіки в післявоєнний період.

Сучасні міжнародні торговельні стратегії зазнають кардинальних змін, відходячи від пріоритету глобальної ефективності, який панував десятиліттями, на користь геополітичної стійкості та економічної безпеки. Цей зсув зумовив появу трьох фундаментальних концепцій, які формують нову архітектуру глобальних ланцюгів постачання (ГЛП): «friend-shoring», «de-risking» та «reshoring». «Reshoring» є найбільш прямою та територіально обмеженою стратегією. Її сутність полягає у поверненні виробничих потужностей та операцій, які раніше були винесені за кордон, на внутрішню територію власної країни. Головною метою «reshoring» є підвищення національної самодостатності, створення робочих місць та забезпечення прямого контролю над технологіями. Таким чином, ця стратегія є протекціоністською за своєю суттю і прямо призводить до зменшення обсягів міжнародної торгівлі, замінюючи імпорт внутрішнім виробництвом. На противагу повній внутрішній орієнтації, «friend-shoring» є стратегією, орієнтованою на міжнародну торгівлю, але з геополітичним фільтром. Вона передбачає перенесення виробництва або пошук нових постачальників критично важливих товарів виключно до країн-союзників або держав із

подібними геополітичними цінностями. Ключовою метою є забезпечення політичної стійкості та надійності ГЛП, оскільки передбачається, що партнери, об'єднані спільними цінностями, не використовуватимуть торгівлю як інструмент примусу. Фактично, «friend-shoring» стимулює формування блокової торгівлі та регіональних ланцюгів постачання між союзниками. Концепція «de-risking» (зниження ризиків) має дещо ширшу та менш радикальну мету, ніж дві попередні. Її сутність полягає у стратегічному зменшенні надмірної залежності від одного джерела постачання, особливо якщо це джерело є геополітичним конкурентом, не обов'язково розриваючи з ним усі зв'язки. Основною метою «de-risking» є диверсифікація ризиків для підвищення економічної безпеки та уникнення потенційного економічного шантажу. На відміну від «friend-shoring», ця стратегія може включати будь-яку юрисдикцію, що пропонує надійну альтернативу, і не вимагає повного переміщення активів, а лише створення резервованих (надлишкових) ланцюгів. Отже, ці концепції відрізняються своїм географічним фокусом та пріоритетом ризику. Спільним для них є те, що всі вони відображають стратегічний перехід глобальної торгівлі від епохи глибокої глобалізації до нової епохи фрагментації, де безпека та надійність стали головними критеріями. Для країн, які не належать до великих геополітичних блоків, процес «дружнього шорінгу» може створити ризик відсторонення від нових ГЛП та скорочення інвестицій. Для України, як країни-кандидата в ЄС, «дружній шорінг» може стати вікном можливостей для інтеграції у більш стійкі європейські ланцюги постачання, що вимагає розробки відповідних інвестиційних стимулів. Трансформація міжнародної торгівлі під впливом геополітичної фрагментації та «дружнього шорінгу» призводить до зростання торговельних витрат, але водночас підвищує стійкість ланцюгів. Урядам необхідно відмовитися від пасивного спостереження та активно формувати нову торговельну політику, засновану на принципах економічної стійкості та політичної надійності. Подальше дослідження має бути зосереджене на кількісній оцінці цих змін та розробці стратегій для максимізації вигод від нових торговельних альянсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кривещенко В., Хмурковський Г., Ляденко Т. Оптимізація логістичних ланцюгів постачання в умовах глобальних криз. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-110>
2. Паливода О. М., Кириленко О. М., Гапонов А. Л. Стратегії підвищення гнучкості ланцюгів постачання: практики європейських компаній. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 16. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-04-12>